

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

BS/20/2003

CZY POLACY SĄ ZADOWOLENI Z ŻYCIA?

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ 2003

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- W porównaniu z końcowym okresem PRL prawie dwukrotnie zwiększyła się (z 18% w roku 1988 do 30% w 2002) liczba Polaków, którzy mają poczucie, że należą do ludzi szczęśliwych. Ponadto w ciągu ostatniego roku wyraźnie zmalał (z 18% do 12%) odsetek osób określających się jako pechowcy - obecnie jest on najniższy w całym ostatnim piętnastolecu.
- W ostatnim roku wzrósł (z 61% do 67%) odsetek Polaków odczuwających satysfakcję ze swojego dotychczasowego życia - obecnie jest on najwyższy w minionym dziewięcioleciu.
- Niezmiennie najbardziej satysfakcjonujące dla Polaków jest życie rodzinne - powszechne są deklaracje zadowolenia ze swoich dzieci (93%) oraz z małżeństwa (85%). W ostatnim roku wyraźnie wzrósł (z 67% do 74%) odsetek osób zadowolonych ze swojego miejsca zamieszkania. Ponad połowa Polaków jest także usatysfakcjonowana stanem swojego zdrowia (54%, o 3 punkty więcej niż przed rokiem) oraz przebiegiem pracy zawodowej (51%, spadek o 5 punktów).
- Polacy są niezmiennie najbardziej niezadowoleni ze swoich dochodów i sytuacji finansowej (15% zadowolonych, 56% niezadowolonych). Więcej satysfakcji dostarczają im materialne warunki życia - mieszkanie, jego wyposażenie itp. (39% zadowolonych, 25% niezadowolonych).
- Trudna sytuacja na rynku pracy negatywnie odbija się na niemal wszystkich wymiarach zadowolenia z życia, niekorzystnie wpływa też na poczucie życiowego szczęścia lub pecha.

Pod koniec 2002 roku¹ poprosiliśmy Polaków o refleksję nad swoim życiem i ocenę, czy są z niego zadowoleni. Pytanie mierzące poziom zadowolenia z całego dotychczasowego życia poprzedzone było siedmioma pytaniami szczegółowymi, które dotyczyły stopnia satysfakcji ze stanu zdrowia, małżeństwa, dzieci, przebiegu pracy zawodowej, sytuacji finansowej i materialnych warunków życia, a także miejsca zamieszkania. Większość tych pytań zadajemy od roku 1994, co umożliwia obserwowanie przemian w poszczególnych dziedzinach. Staraliśmy się też prześledzić zmiany, jakie w latach 1988-2002 zaszły w innym wskaźniku, ściśle związanym z satysfakcją życiową, który pozwala uchwycić poczucie szczęścia lub życiowego pecha.

Z JAKICH DZIEDZIN ŻYCIA POLACY SĄ NAJBARDZIEJ ZADOWOLENI?

Dla Polaków niezmiennie najczęściej źródłem życiowej satysfakcji jest życie rodzinne, a szczególnie potomstwo. Niemal wszyscy rodzice twierdzą, że są zadowoleni ze swoich dzieci, z tym że pełną satysfakcję wyraża prawie dwie trzecie (bardzo zadowoleni - 64%), a ponad jedna trzecia jest bardziej powściągliwa w ocenie swojego zadowolenia (raczej zadowoleni - 29%, średnio zadowoleni - 5%). Zaledwie 1% rodziców jest niezadowolonych ze swojego potomstwa, z tym że w wielkich miastach ich liczba wzrasta do 10% (zob. tabele aneksowe). Również zdecydowana większość małżonków deklaruje zadowolenie z małżeństwa, jednak tylko co drugi (49%) jest z niego w pełni usatysfakcjonowany. Ponad dwie piąte ocenia swoje zadowolenie z większym umiarem (raczej zadowoleni - 36%,

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (151), 29 listopada - 2 grudnia 2002, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski (N=986).

średnio zadowolony - 8%), natomiast 5% małżonków mówi wprost o niezadowoleniu. Satysfakcja z małżeństwa jest tym częstsza, im wyższe wykształcenie i lepsze warunki materialne badanych.

Tabela 1

Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a):	Bardzo zadowolony	Raczej zadowolony	Średnio zadowolony	Raczej niezadowo- lony	Bardzo niezadowo- lony	Trudno powiedzieć
	w procentach					
- ze swoich dzieci*	64	29	5	1	0	1
- ze swego małżeństwa*	49	36	8	2	3	2
- ze swojego miejsca zamieszkania	19	55	18	6	2	0
- z przebiegu pracy zawodowej*	12	39	29	11	5	4
- ze stanu swojego zdrowia	13	41	25	15	7	0
- z materialnych warunków życia	5	34	36	16	9	0
- ze swoich dochodów i sytuacji finansowej	2	13	28	30	26	1
* Swoje zadowolenie z tych dziedzin życia oceniali tylko ci respondenci, którzy mieli doświadczenia jako rodzice (733 osoby), małżonkowie (653 osoby), pracujący zawodowo (609 osób).						

Zadowolenie dominuje także w opiniach dotyczących miejsca zamieszkania ankietowanych, jednak tylko co piąty (19%) jest w pełni zadowolony ze swojej „małej ojczyzny”. Większość określa swoje zadowolenie bardziej wstrzeźliwie (raczej zadowolony - 55%, średnio zadowolony - 18%), a prawie co dwunasty (8%) deklaruje niezadowolenie. Mniej satysfakcji czerpią Polacy ze swojej pracy - pełne zadowolenie z jej przebiegu wyraża zaledwie co ósmy badany, który pracuje lub pracował zawodowo (12%), natomiast większość stanowią raczej zadowoleni lub średnio zadowoleni (łącznie 68%), a prawie co szósty (16%) jest z niej niezadowolony. Satysfakcja z pracy silnie wiąże się z cechami położenia społecznego badanych - jest tym większa, im lepsze są warunki materialne ich gospodarstwa domowego, wyższe dochody przypadające na osobę w rodzinie oraz im wyższe wykształcenie.

Podobnie oceniają badani poziom zadowolenia ze stanu swojego zdrowia, jednak odsetek niezadowolonych jest w tym przypadku znacznie wyższy niż w dotychczas

omawianych wymiarach (22%). Na opinie w tej kwestii wpływa nie tylko wiek, ale także wykształcenie i warunki materialne - im respondenci są starsi, gorzej wykształceni i mają gorsze warunki życia, tym mniejsza jest ich satysfakcja z kondycji zdrowotnej.

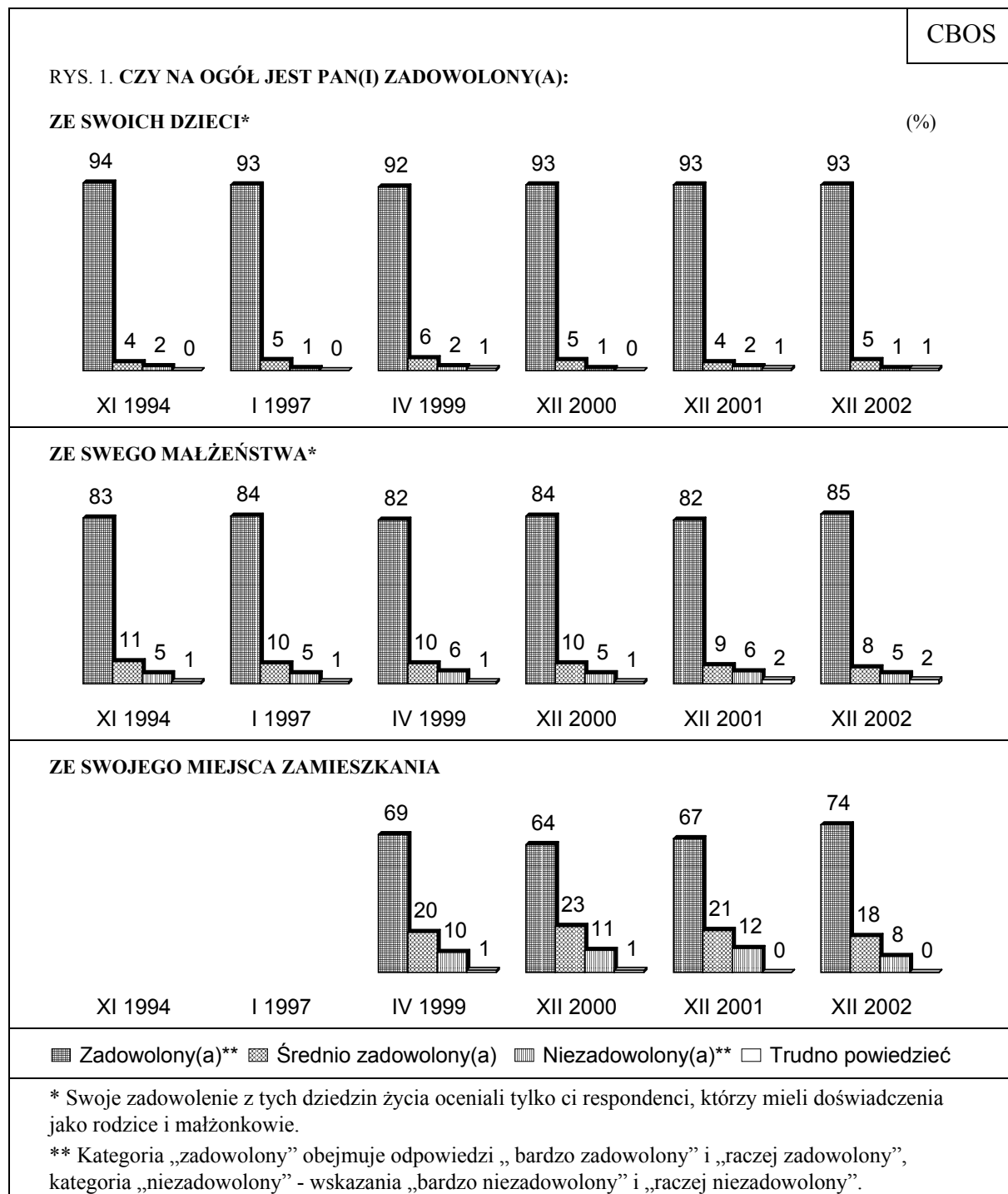
Najmniej satysfakcji dostarcza badanym ekonomiczny wymiar egzystencji. Do nielicznych (5%) należą ci, którzy są w pełni zadowoleni z materialnych warunków życia, w tym mieszkania, jego wyposażenia itp., większość stanowią tylko częściowo zadowoleni (raczej zadowoleni - 34%, średnio zadowoleni - 36%), co czwarty zaś jest niezadowolony (25%, w tym 9% - bardzo). W opiniach dotyczących dochodów i sytuacji finansowej respondentów przeważa niezadowolenie - deklaruje je ponad połowa (56%), w tym jedna czwarta (26%) jest bardzo niezadowolona. Zaledwie dwóch na stu Polaków odczuwa pełną satysfakcję ze swojej sytuacji finansowej. Opinie dotyczące zadowolenia z ekonomicznego wymiaru egzystencji silnie związane są z położeniem społecznym badanych - poziomem dochodów przypadających na osobę w rodzinie, pozycją społeczno-zawodową i wykształceniem.

Wzorem wcześniejszych opracowań, do celów dalszej analizy pogrupowaliśmy badanych na zadowolonych (*bardzo* lub *raczej*), średnio zadowolonych² oraz niezadowolonych (*raczej* lub *bardzo*).

Porównanie uzyskanych danych z wynikami pomiaru z 2001 roku pozwala stwierdzić, że miniony rok przyniósł spadek (o 5 punktów) odsetka Polaków zadowolonych z przebiegu pracy zawodowej, co zapewne wiąże się ze wzrostem bezrobocia i zagrożenia utratą pracy. Jednocześnie jednak wzrosło zadowolenie ze swojego miejsca zamieszkania (odsetek zadowolonych zwiększył się o 7 punktów, a niezadowolonych zmalał o 4 punkty), a także - choć w mniejszym stopniu - z kondycji zdrowotnej (wzrost odsetka zadowolonych i spadek niezadowolonych po 3 punkty) oraz, co należy podkreślić, z materialnych warunków życia. Mieszkanie i wyposażenie najmniej satysfakcjonowało badanych w latach 1994 i 1997, natomiast rok 1999 przyniósł wzrost zadowolenia, które przez następne dwa lata utrzymywało

² Dokonaliśmy takiego pogrupowania, ponieważ analiza korelacji ukazuje, że badani deklarujący średnie zadowolenie są najbardziej podobni do tych, którzy oceniają, że są raczej niezadowoleni.

się prawie na niezmiennym poziomie, a w roku 2002 ponownie wzrosło (odsetek zadowolonych zwiększył się o 5 punktów, a niezadowolonych spadł o 4 punkty). Z dłuższej perspektywy widać też, że niezadowolenie ze swoich dochodów i sytuacji finansowej badani najczęściej deklarowali w latach 1994 i 1997. W 1999 roku niezadowolenie to znacznie zmalało, natomiast w 2000 - ponownie wzrosło i w zasadzie nie zmieniło się do grudnia 2002. W ostatnich trzech latach było jednak mniejsze niż w roku 1994 i 1997.

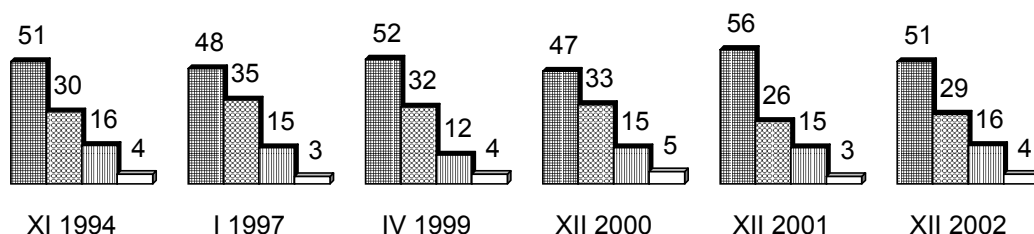

CBOS

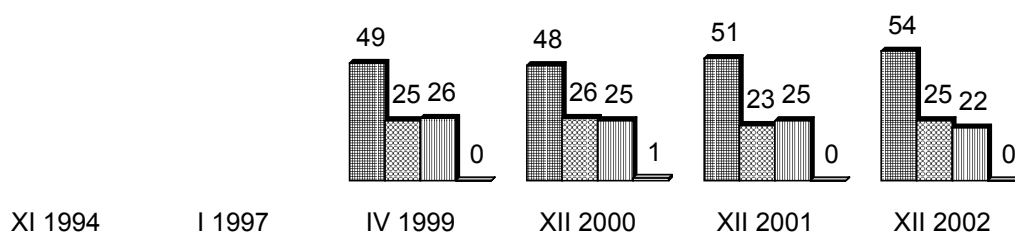
RYS. 1 cd. **CZY NA OGÓŁ JEST PAN(I) ZADOWOLONY(A):**

Z PRZEBIEGU PRACY ZAWODOWEJ*

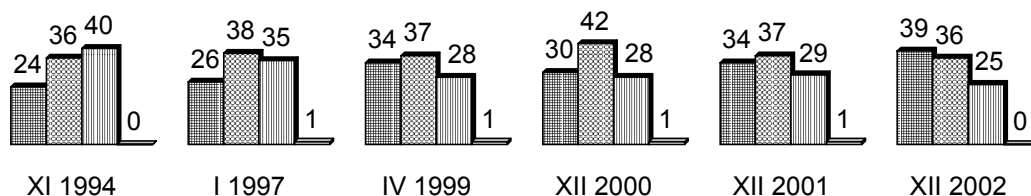
(%)

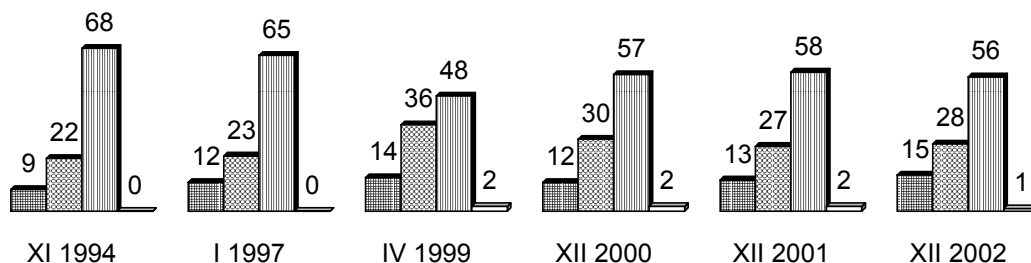
ZE STANU SWOJEGO ZDROWIA

Z MATERIALNYCH WARUNKÓW ŻYCIA - MIESZKANIA, WYPOSAŻENIA ITP.

ZE SWOICH DOCHODÓW I SYTUACJI FINANSOWEJ

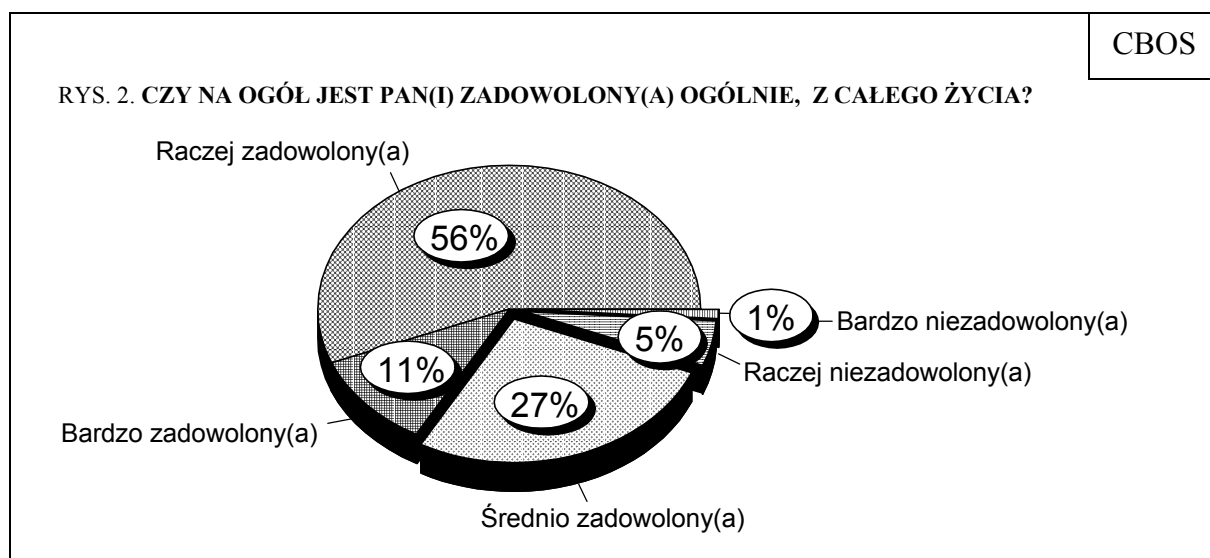
■ Zadowolony(a)** ■ Średnio zadowolony(a) ■ Niezadowolony(a)** □ Trudno powiedzieć

* Swoje zadowolenie z tej dziedziny życia oceniali tylko respondenci pracujący zawodowo.

** Kategoria „zadowolony” obejmuje odpowiedzi „bardzo zadowolony” i „raczej zadowolony”, kategoria „niezadowolony” - wskazania „bardzo niezadowolony” i „raczej niezadowolony”.

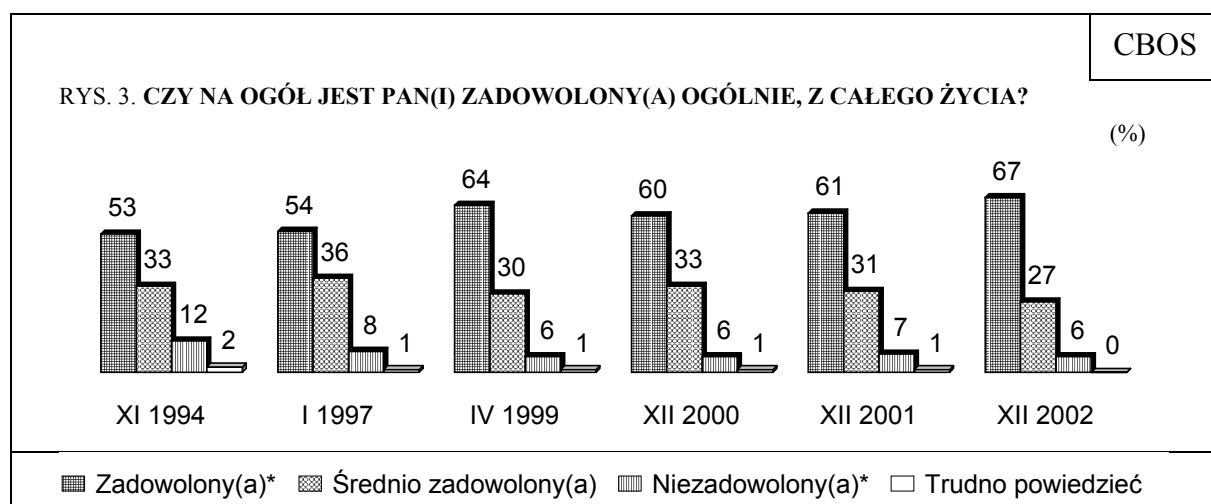
CZY POLACY SĄ ZADOWOLENI Z DOTYCHCZASOWEGO ŻYCIA?

W grudniu 2002 roku tylko 11% Polaków deklarowało, że odczuwa pełną satysfakcję z całego dotychczasowego życia, większość natomiast określała stan swego ducha bardziej powściągliwie, uważając się za raczej zadowolonych (56%) lub średnio zadowolonych (27%). Niezadowoleni z życia stanowili 6% ogółu badanych.

Należy podkreślić, że uzyskany wynik jest najlepszy w całym ostatnim dziesięcioleciu³. Najniższy poziom satysfakcji z życia odnotowaliśmy w latach 1994 oraz 1997. W roku 1999 nastąpił wzrost poziomu zadowolenia i stan ten z niewielkimi wahaniami utrzymywał się w następnych dwóch latach. Rok 2002 przyniósł kolejną poprawę - o 6 punktów wzrósł odsetek osób zadowolonych z życia (bardzo lub raczej), nieco zmalał zaś (o 4 punkty) tych, które deklarują, że są średnio zadowolone.

³ Zob. też B. Roguska, *Zadowolenie z życia*, w: *Nowa rzeczywistość. Oceny i opinie 1989-1999*, pod red. K. Zagórskiego i M. Strzeszewskiego, Warszawa 2000, s. 177, Wydawnictwo Akademickie Dialog.

Nasuwa się pytanie, od czego przede wszystkim zależy ogólne zadowolenie Polaków z dotychczasowego życia? Najpierw warto uwzględnić **czynniki subiektywne**, które obejmują stopień satysfakcji ze stanu zdrowia, małżeństwa, dzieci, przebiegu pracy zawodowej, sytuacji finansowej i materialnych warunków życia, a także miejsca zamieszkania. Okazuje się, że są one ze sobą silnie skorelowane; aby więc określić wpływ któregoś z nich, należy niejako wyłączyć wpływ pozostałych. Pozwala na to analiza regresji, z której wynika, że o poziomie satysfakcji z dotychczasowego życia decyduje w Polsce przede wszystkim zadowolenie ze stanu zdrowia (współczynnik Beta = 0,26), a także z miejsca zamieszkania (0,21) oraz małżeństwa (0,18). Mniejsze znaczenie ma satysfakcja z dzieci (0,13), zadowolenie z przebiegu pracy zawodowej (0,13) oraz dochodów i sytuacji finansowej (0,12). Natomiast wpływ satysfakcji z materialnych warunków życia (mieszkania, jego wyposażenia itp.) okazuje się nieistotny statystycznie.

Tabela 2

Subiektywne wskaźniki wpływające na ogólne zadowolenie z życia	Współczynniki regresji Beta* według terminów badań			
	1999	2000	2001	2002
Zadowolenie ze stanu zdrowia	0,25 (0,42)	0,21 (0,39)	0,22 (0,35)	0,26 (0,36)
Zadowolenie z miejsca zamieszkania	0,27 (0,42)	0,22 (0,40)	0,15 (0,33)	0,21 (0,37)
Zadowolenie z małżeństwa	0,21 (0,37)	0,20 (0,39)	0,22 (0,39)	0,18 (0,36)
Zadowolenie z przebiegu pracy zawodowej	0,16 (0,34)	0,11 (0,35)	0,19 (0,39)	0,13 (0,32)
Zadowolenie z dzieci	0,07 (0,31)	0,07 (0,29)	0,07 (0,25)	0,13 (0,29)
Zadowolenie z dochodów i sytuacji finansowej	0,09 (0,29)	0,14 (0,31)	0,12 (0,33)	0,12 (0,33)
Zadowolenie z materialnych warunków życia - mieszkania, wyposażenia itp.	0,09 (0,33)	0,11 (0,35)	0,08 (0,33)	0,07 (0,31)
Wielkość wariancji wyjaśnionej przez subiektywne wskaźniki (R^2)	0,42	0,39	0,36	0,37
* W nawiasach podano współczynniki korelacji r Pearsona. Wytłuszczono tylko te współczynniki regresji Beta, które są istotne statystycznie ($p < 0,05$).				

Porównując wpływ, jaki omawiane czynniki subiektywne wywierały na zadowolenie z życia w ostatnich czterech latach⁴, można zauważyć, że niezmiennie silne jest znaczenie satysfakcji ze stanu zdrowia, miejsca zamieszkania i małżeństwa. Cały czas utrzymuje się też wpływ zadowolenia z przebiegu pracy zawodowej oraz z dochodów i sytuacji finansowej. Natomiast satysfakcja z dzieci nie zawsze oddziałuje na ogólne zadowolenie z życia (w latach 2000 i 2001 związki nieistotne statystycznie). Okazuje się też, że satysfakcja z warunków materialnych, takich jak mieszkanie, jego wyposażenie itp., kształtowała zadowolenie z życia jeszcze w latach 1999 i 2000, natomiast od roku 2001 nie ma już na nie wpływu.

Z analizy tej wynika ponadto, że wszystkie uwzględnione w badaniu czynniki subiektywne mają stosunkowo wysoką wartość wyjaśniającą poczucie zadowolenia z życia. Wyjaśniają bowiem około 40% zmienności satysfakcji życiowej Polaków, z tym że wraz z upływem lat procent wyjaśnianej wariancji maleje (w 1999 roku wynosił 42%, w 2000 - 39%, w 2001 - 36%, w 2002 - 37%).

Chcieliśmy też sprawdzić, czy i w jakim stopniu na zadowolenie z dotychczasowego życia oddziałują **czynniki obiektywne**, czyli cechy społeczno-demograficzne, a także to, czy ich wpływ zmieniał się w ostatnich dziewięciu latach.

Z analizy regresji wynika, że w roku 2002 o satysfakcji życiowej Polaków decydowały trzy czynniki natury obiektywnej: wiek (współczynnik regresji Beta -0,21), miesięczne dochody przypadające na osobę w rodzinie (0,19) oraz - choć w mniejszym stopniu - stan cywilny (0,13). Okazuje się więc, że im badani są młodszy oraz im wyższe osiągają dochody na osobę w rodzinie, tym częściej odczuwają satysfakcję ze swojego dotychczasowego życia, tym rzadziej są niezadowoleni. Zadowoleniu sprzyja również życie w związku małżeńskim.

⁴ Nie analizujemy wyników z lat 1994 i 1997, ponieważ nie pytano wtedy o zadowolenie ze stanu zdrowia oraz miejsca zamieszkania.

Tabela 3

Obiektywne wskaźniki wpływające na ogólne zadowolenie z życia	Współczynniki regresji Beta* według terminów badań					
	1994	1997	1999	2000	2001	2002
Wiek	- 0,02 (0,01)	-0,07 (0,03)	-0,16 (0,16)	-0,17 (0,17)	-0,12 (0,13)	-0,21 (0,18)
Dochody na osobę w rodzinie	0,004 (0,03)	0,01 (0,04)	0,10 (0,11)	0,10 (0,11)	0,06 (0,09)	0,19 (0,17)
Stan małżeński	0,18 (0,19)	0,20 (0,22)	0,08 (0,08)	0,11 (0,10)	0,17 (0,15)	0,13 (0,10)
Uczestnictwo w praktykach religijnych	0,07 (0,03)	0,07 (0,06)	0,09 (0,09)	0,03 (0,02)	0,01 (0,03)	0,07 (0,04)
Wykształcenie	0,15 (0,17)	0,15 (0,15)	0,12 (0,19)	0,06 (0,15)	0,16 (0,21)	0,06 (0,18)
Miejsce zamieszkania	0,08 (0,11)	0,01(0,04)	0,04 (0,05)	0,02 (0,06)	0,02 (0,09)	0,05 (0,05)
Płeć	0,01 (0,01)	0,03 (0,02)	0,02 (0,03)	0,07 (0,09)	0,06 (0,08)	0,05 (0,08)
Wielkość wariancji wyjaśnionej przez obiektywne wskaźniki	0,07	0,07	0,07	0,06	0,08	0,09
* W nawiasach podano współczynniki korelacji r Pearsona. Wytłuszczono tylko te współczynniki regresji Beta, które są istotne statystycznie (p<0,05).						

Porównując wpływ czynników obiektywnych na zadowolenie z życia w ciągu ostatnich dziewięciu lat można zauważyć, że w tym czasie dwa z nich - płeć i wielkość miejscowości zamieszkania - niemal w ogóle nie wpływały na satysfakcję życiową Polaków.

Natomiast niezmiennie najbardziej trwały, choć w latach 1999-2002 nieco słabszy niż wcześniej, jest wpływ stanu małżeńskiego na ogólne zadowolenie z życia. Od roku 1997 utrzymuje się także znaczny wpływ wieku - szczególnie widoczny ostatnio. W minionym roku wyraźnie nabrały znaczenia także dochody przypadające na osobę w rodzinie - wcześniej ich wpływ na satysfakcję życiową Polaków był albo nieistotny statystycznie, albo bardzo słaby. Warto też podkreślić, że w roku 2002 ponownie pojawiły się - obserwowane już dwa lata temu - wyraźne symptomy spadku znaczenia wykształcenia. Mimo że poziom wykształcenia wyraźnie koreluje z zadowoleniem z życia (im wyższe wykształcenie, tym częstsza satysfakcja - $r_{\text{Pearsona}}=0,18$), to po wyłączeniu wpływu innych zmiennych samo wykształcenie nie decyduje już o satysfakcji życiowej Polaków (współczynnik Beta = 0,06 - nieistotny statystycznie). Niewykluczone, że wynika to m.in. z udokumentowanego przez CBOS faktu, iż w latach 1993-2002 drastycznie wzrosło niezadowolenie Polaków ze swojego wykształcenia⁵. Okazuje się także, że uczestnictwo w praktykach religijnych, które sprzyjało

⁵ Zob. komunikat CBOS „Polacy o swoim wykształceniu - wzrost niezadowolenia”, listopad 2002 (oprac. B. Wciórka).

zadowoleniu z życia w latach 1994-1999, począwszy od roku 2000 nie ma już wpływu na satysfakcję życiową Polaków.

Z analizy tej wynika ponadto, że wszystkie uwzględnione w badaniu czynniki obiektywne mają stosunkowo niską wartość wyjaśniającą poczucie zadowolenia z życia. Wyjaśniają jedynie 6% - 9% zmienności satysfakcji życiowej Polaków, a więc znacznie mniej niż analizowane czynniki subiektywne⁶.

SZCZĘŚLIWCY CZY PECHOWCY?

Nie posiadamy porównywalnych danych dotyczących stopnia zadowolenia z życia w okresie dłuższym niż dziewięćlecie, możemy jednak prześledzić zmiany, jakie w latach 1988-2002 zaszły w innym wskaźniku, ściśle związanym z satysfakcją życiową, który pozwala uchwycić poczucie szczęścia lub życiowego pecha.

W grudniu 2002 roku niemal co trzeci Polak (30%) zaliczał się do grona ludzi szczęśliwych, a zaledwie co ósmy (12%) określał się jako pechowiec. Ponad połowa (57%) sytuowała się natomiast pomiędzy tymi biegunami twierdząc, że w życiu różnie bywa. Ostatni rok przyniósł jedną pozytywną zmianę - o 6 punktów zmalał odsetek Polaków, którzy uważają, że mają w życiu pecha. Jest on obecnie najniższy w całym ostatnim piętnastoleciu.

Tabela 4

Czy może Pan(i) powiedzieć o sobie, że należy Pan(i) raczej do ludzi szczęśliwych czy też pechowych?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	XI 1988	IV 1999	XII 1999	XII 2000	XII 2001	XII 2002
	w procentach					
Zaliczył(a)bym się do szczęśliwców	18	31	28	29	29	30
Określił(a)bym się jako pechowiec	16	17	16	17	18	12
Różnie bywa	65	52	56	54	53	57

Z porównania danych wynika, że autoidentyfikacje Polaków były najgorsze w schyłkowym okresie PRL (1988), kiedy to odsetek osób zaliczających się do ludzi

⁶ Por. J. Czapiński, *Uziemienie polskiej duszy*, w: *Podstawy życia społecznego w Polsce*, pod red. M. Marody i E. Gucwy-Leśny, Warszawa 1996.

szczęśliwych był wyjątkowo niski (18%) i niemal równoważył się z odsetkiem pechowców (16%). Badanie przeprowadzone w pierwszej połowie 1999 roku wykazało znaczny wzrost odsetka szczęśliwców i ich liczebną przewagę nad pechowcami, która utrzymała się w następnych trzech latach. Ponadto rok 2002 przyniósł kolejne symptomy poprawy, tzn. spadek odsetka Polaków zaliczających się do tych, którzy mają pecha. Można więc uznać, że nowa rzeczywistość - mimo poważnych problemów, jakie niesie - sprzyja dostrzeganiu pozytywnych stron egzystencji oraz unikaniu negatywnych autoidentyfikacji.

W dzisiejszej Polsce za szczęściarzy uważają się przede wszystkim ludzie żyjący w dobrych warunkach materialnych (55%), najlepiej wykształceni (47%) i sytuowani (42%) oraz młodzi - w tym przede wszystkim uczniowie i studenci (41%) oraz badani w wieku od 18 do 24 lat (38%). Ciekawe, że częściej zaliczają się do nich pracownicy umysłowi niższego szczebla (44%) niż przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (38%) czy pracujący na własny rachunek poza rolnictwem (39%). Poczucie szczęścia w życiu wyraźnie częściej niż inni mają także badani mieszkający w miastach liczących od 101 tys. do 500 tys. ludności (45%). Im gorsze jest natomiast położenie społeczne badanych, a więc gorsze warunki materialne gospodarstw domowych, niższe dochody *per capita* w rodzinie, a także niższe wykształcenie, tym mniejszy ich odsetek uważa się za szczęściarzy.

Natomiast poczucie życiowego pecha stosunkowo najczęściej towarzyszy ludziom najbardziej upośledzonym społecznie - żyjącym w złych warunkach materialnych (23%), najgorzej sytuowanym (20%), rencistom (22%) oraz bezrobotnym (18%).

SYTUACJA NA RYNKU PRACY A POCZUCIE SZCZĘŚCIA I ZADOWOLENIA Z ŻYCIA

Interesowało nas, w jakim stopniu na zadowoleniu z życia i poczuciu szczęścia odbija się trudna sytuacja na rynku pracy w Polsce⁷. W naszym badaniu wskaźnikami jej są dwa rodzaje doświadczeń - zagrożenie utratą pracy i bezrobocie. Na początku grudnia ubiegłego roku niemal co ósmy badany (13%) określał się jako bezrobotny, a niemal co drugi pracujący

⁷ Por. komunikat CBOS „Samopoczucie Polaków w latach 1988-2002”, styczeń 2003 (oprac. B. Wciórka).

deklarował, że jest zagrożony bezrobociem (w tym jedna piąta pracujących twierdziła, że poważnie liczy się z możliwością utraty pracy)⁸.

Poczucie życiowego szczęścia lub pecha u osób aktywnych zawodowo wyraźnie zależy od stopnia zagrożenia utratą pracy - im większe to zagrożenie, tym mniej osób zalicza się do szczęściarzy, tym więcej zaś uważa się za pechowców.

Tabela 5

Czy liczy się Pan(i) z możliwością utraty pracy (np. zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu, gospodarstwa)? ⁹	Czy może Pan(i) powiedzieć o sobie, że należy Pan(i) raczej do ludzi szczęśliwych czy też pechowych?		
	Zaliczył(a)bym się do szczęśliwców	Określił(a)bym się jako pechowiec	Różnie bywa
	w procentach		
Nie, to mało prawdopodobne	45	7	48
Raczej nie	37	6	57
Raczej tak	23	19	58
Bardzo poważnie się z tym liczę	16	23	61
Bezrobotni	25	18	57

Wśród badanych mających poczucie bezpieczeństwa pracy znacznie więcej osób mówi o sobie, że należy do ludzi szczęśliwych niż do pechowych, natomiast w grupie tych, którzy bardzo poważnie liczą się z utratą pracy, odsetek pechowców (23%) jest wyższy niż szczęśliwców (16%). Ponadto widać, że poważne zagrożenie utratą pracy odbija się na tego typu autoidentyfikacjach nawet silniej niż bezrobocie.

Negatywne skutki trudnej sytuacji na rynku pracy widoczne są także w deklaracjach dotyczących zadowolenia z konkretnych dziedzin życia, a przede wszystkim - materialnego wymiaru egzystencji oraz przebiegu pracy zawodowej.

⁸ Zob. komunikaty CBOS „Ocena sytuacji na rynku pracy”, grudzień 2002 (oprac. W. Derczyński) oraz „Samopoczucie Polaków w latach 1988-2002”, wyd. cyt.

⁹ Pytanie to zadano tylko pracującym (N=442). W tabelach pominięto odpowiedzi badanych, którzy nie potrafili określić stopnia swojego zagrożenia utratą pracy (33 osoby).

Tabela 6

Czy liczy się Pan (i) z możliwością utraty pracy (np. zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu, gospodarstwa)?	Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ze swoich dochodów i sytuacji finansowej?		
	Zadowolony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowolony(a)
	w procentach		
Nie, to mało prawdopodobne	27	40	32
Raczej nie	16	40	45
Raczej tak	19	20	61
Bardzo poważnie się z tym liczę	3	22	74
Bezrobotni	4	15	81

Tabela 7

Czy liczy się Pan (i) z możliwością utraty pracy (np. zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu, gospodarstwa)?	Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) z materialnych warunków życia - mieszkania, wyposażenia itp.?		
	Zadowolony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowolony(a)
	w procentach		
Nie, to mało prawdopodobne	48	33	18
Raczej nie	40	50	11
Raczej tak	43	28	29
Bardzo poważnie się z tym liczę	25	30	45
Bezrobotni	31	28	40

Tabela 8

Czy liczy się Pan (i) z możliwością utraty pracy (np. zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu, gospodarstwa)?	Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) z przebiegu swojej pracy zawodowej?		
	Zadowolony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowolony(a)
	w procentach		
Nie, to mało prawdopodobne	64	30	4
Raczej nie	53	32	11
Raczej tak	42	39	16
Bardzo poważnie się z tym liczę	29	28	40
Bezrobotni	48	4	31

Im bardziej osoby aktywne zawodowo czują się zagrożone utratą pracy, tym rzadziej są zadowolone, natomiast tym częściej wyrażają niezadowolenie ze swoich dochodów i sytuacji finansowej oraz z warunków materialnych, w jakich żyją, a także z przebiegu pracy zawodowej. Poważne zagrożenie utratą pracy odbija się na tego typu deklaracjach niemal równie silnie jak bezrobocie, choć bezrobotni częściej czują się niezadowoleni ze swojej sytuacji finansowej, rzadziej natomiast wyrażają niezadowolenie z pracy, którą utracili.

Okazuje się ponadto, że poważne zagrożenie utratą pracy ma również pewien negatywny wpływ na zadowolenie ze stanu zdrowia, a także miejsca zamieszkania oraz małżeństwa. Natomiast bezrobocie odbija się negatywnie jedynie na zadowoleniu ze stanu zdrowia. Żaden z tych czynników nie ma wpływu na stopień satysfakcji z dzieci.

Tabela 9

Czy liczy się Pan (i) z możliwością utraty pracy (np. zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu, gospodarstwa)?	Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ze stanu swojego zdrowia?		
	Zadowolony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowolony(a)
	w procentach		
Nie, to mało prawdopodobne	65	27	7
Raczej nie	68	24	9
Raczej tak	65	23	12
Bardzo poważnie się z tym liczę	56	29	15
Bezrobotni	58	23	20

Tabela 10

Czy liczy się Pan (i) z możliwością utraty pracy (np. zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu, gospodarstwa)?	Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ze swojego miejsca zamieszkania ?		
	Zadowolony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowolony(a)
	w procentach		
Nie, to mało prawdopodobne	73	21	5
Raczej nie	73	15	12
Raczej tak	78	18	5
Bardzo poważnie się z tym liczę	66	18	16
Bezrobotni	70	17	12

Tabela 11

Czy liczy się Pan (i) z możliwością utraty pracy (np. zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu, gospodarstwa)?	Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ze swojego małżeństwa?		
	Zadowolony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowolony(a)
	w procentach		
Nie, to mało prawdopodobne	90	6	2
Raczej nie	82	11	5
Raczej tak	88	9	2
Bardzo poważnie się z tym liczę	73	7	14
Bezrobotni	80	10	6

Doświadczenie poważnego zagrożenia utratą pracy oraz bezrobocia osłabia poczucie satysfakcji Polaków z całego dotychczasowego życia.

Tabela 12

Czy liczy się Pan (i) z możliwością utraty pracy (np. zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu, gospodarstwa)?*	Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ogólnie, z całego życia ?		
	Zadowolony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowolony(a)
	w procentach		
Nie, to mało prawdopodobne	83	15	1
Raczej nie	69	28	3
Raczej tak	71	28	1
Bardzo poważnie się z tym liczę	53	34	13
* Pytanie to zadano tylko pracującym (N=442). W tabeli pominięto odpowiedzi badanych, którzy nie potrafili określić stopnia swojego zagrożenia utratą pracy (33 osoby)			
Bezrobotni	63	21	16

★

★

★

Obecnie niemal dwukrotnie więcej Polaków niż w końcowym okresie PRL uważa się za ludzi szczęśliwych. W ostatnim roku zmalała też grupa osób, które przyznają, że mają w życiu pecha - ich liczba jest obecnie najniższa w całym ostatnim piętnastoleciu. Jednocześnie zwiększył się odsetek Polaków zadowolonych ze swojego dotychczasowego życia - jest on obecnie najwyższy od dziewięciu lat.

Niezmiennie źródłem satysfakcji dla Polaków jest przede wszystkim życie rodzinne - powszechne są deklaracje zadowolenia ze swoich dzieci oraz małżeństwa. W ostatnim roku wyraźnie wzrosło zadowolenie z miejsca zamieszkania - wyraża je obecnie zdecydowana większość dorosłych mieszkańców naszego kraju. Ponad połowa Polaków, a więc nieco więcej niż przed rokiem, jest także usatysfakcjonowana stanem zdrowia oraz przebiegiem pracy zawodowej, z tym że w tej ostatniej dziedzinie satysfakcja ostatnio zmalała. Znacznie mniejsze jest zadowolenie z materialnych warunków życia - mieszkania, jego wyposażenia,

jednak w ostatnim roku wzrosła również satysfakcja w tej dziedzinie. Niezmiennie natomiast Polacy są najbardziej niezadowoleni ze swoich dochodów i sytuacji finansowej.

Analizy statystyczne mające na celu określenie przyczyn wpływających obecnie na stopień ogólnej satysfakcji z życia wskazują przede wszystkim na znaczenie czynników subiektywnych, takich jak zadowolenie ze stanu zdrowia, miejsca zamieszkania i małżeństwa oraz - w mniejszym stopniu - z przebiegu pracy zawodowej, dzieci i sytuacji finansowej. Słabszy jest wpływ czynników obiektywnych, jednak okazuje się, że im badani są młodszy i uzyskują wyższe dochody przypadające na osobę w rodzinie, tym silniej odczuwają satysfakcję życiową. Sprzyja jej także życie w związku małżeńskim.

Wyraźnie widać także, że trudna sytuacja na rynku pracy - bezrobocie i zagrożenie utratą zatrudnienia - negatywnie odbija się na niemal wszystkich wymiarach zadowolenia z życia, niekorzystnie wpływa też na poczucie życiowego szczęścia lub pecha.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ze swoich dzieci?

(%)

	Zadowo- lony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowo- lony(a)	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	93	5	1	1	733
Płeć					
Meżczyźni	93	4	2	1	329
Kobiety	92	6	1	1	403
Wiek					
18-24 lat	91	0	0	9	12
25-34	95	1	1	2	119
35-44	95	4	0	1	183
45-54	93	4	3	0	163
55-64	89	10	0	1	105
65 lat i więcej	91	6	3	1	151
Miejsce zamieszkania					
Wies	94	5	1	0	277
Miasto do 20 tys.	94	4	0	2	112
20-100 tys.	96	3	0	1	139
101-500 tys.	94	3	2	2	132
501 tys. i więcej mieszk.	77	11	10	2	73
Wykształcenie					
Podstawowe	93	5	1	0	210
Zasadnicze zawodowe	93	4	2	1	196
Średnie	91	5	2	1	248
Wyższe	97	2	0	1	78
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	94	4	0	2	55
Prac. umysł. niż. szczebla	94	2	4	0	54
Pracownicy fiz.- umysł.	90	3	5	2	71
Robotnicy wykwalifikowani	92	8	0	0	51
Robotnicy niewykwalifik.	95	0	0	0	22
Rolnicy	95	5	0	0	42
Pracujący na własny rach.	91	2	1	6	44
Bierni zawodowo					
Renciści	97	2	0	0	90
Emeryci	89	8	3	0	183
Uczniowie i studenci	100	0	0	0	3
Bezrobotni	96	2	0	2	75
Gospodynie domowe i inni	94	4	0	2	43
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	91	6	3	0	117
społec. właścicieli	89	5	4	3	42
prywatnych i państwa	95	1	1	3	142
sekt. pryw. poza rolnict.	95	4	2	0	80
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	94	5	0	0	108
300-399	96	3	0	2	68
400-599	93	5	2	0	147
600-800	90	5	5	0	114
Powyżej 800 zł	91	6	0	2	107
Ocena własnych war. mater.					
Złe	90	7	2	1	229
Średnie	92	5	2	1	340
Dobre	98	2	0	1	164
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	98	2	0	0	64
Raz w tygodniu	92	2	2	1	384
1-2 razy w miesiącu	94	5	1	0	82
Kilka razy w roku	94	3	2	1	143
W ogóle nie uczestniczy	88	7	1	3	61
Poglądy polityczne					
Lewica	90	6	3	1	172
Centrum	95	3	0	2	209
Prawica	96	3	0	2	140
Trudno powiedzieć	90	6	2	1	211

Tabela 2. Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ze swego małżeństwa? (%)

	Zadowo- lony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowo- lony(a)	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	85	8	5	2	653
Płeć					
Meżczyźni	89	5	3	2	319
Kobiety	81	11	6	2	333
Wiek					
18-24 lat	94	0	0	6	18
25-34	88	6	4	2	121
35-44	83	9	5	2	172
45-54	82	12	5	1	156
55-64	86	9	4	0	85
65 lat i więcej	89	5	4	2	101
Miejsce zamieszkania					
Wies	86	9	4	1	241
Miasto do 20 tys.	87	7	3	3	95
20-100 tys.	90	5	4	2	130
101-500 tys.	81	10	7	2	118
501 tys.i więcej mieszk.	82	11	5	2	69
Wykształcenie					
Podstawowe	80	10	8	1	156
Zasadnicze zawodowe	83	10	5	2	182
Średnie	87	8	3	2	237
Wysze	95	3	2	0	77
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	93	5	2	0	55
Prac.umysł.niz.szczebła	78	11	7	4	53
Pracownicy fiz.- umysł.	85	9	4	2	73
Robotnicy wykwalifikowani	83	14	3	0	45
Robotnicy niewykwalifik.	84	6	10	0	20
Rolnicy	83	9	8	0	41
Pracujący na własny rach.	85	5	5	5	42
Bierni zawodowo					
Renciści	84	11	3	3	72
Emeryci	88	6	4	1	132
Uczniowie i studenci	100	0	0	0	3
Bezrobotni	80	10	6	4	77
Gospodynie domowe i inni	92	3	4	0	40
Pracuje w:					
inst. państw. publicznej	82	10	6	2	112
społce właścicieli					
prywatnych i państwa	83	9	5	3	43
sekt. pryw. poza rolnict.	88	6	4	1	135
prywatnym gośp. rolnym	84	10	6	1	81
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	85	10	3	1	95
300-399	84	10	5	2	67
400-599	84	12	2	1	133
600-800	84	7	7	2	104
Powyżej 800 zł	92	5	2	1	94
Ocena własnych war. mater.					
Złe	77	12	8	2	199
Średnie	85	9	4	2	300
Dobre	96	2	2	1	154
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	91	2	7	1	55
Raz w tygodniu	85	10	4	1	340
1-2 razy w miesiącu	85	6	5	4	73
Kilka razy w roku	87	7	4	2	134
W ogóle nie uczestniczy	75	11	11	3	50
Poglądy polityczne					
Lewica	84	9	5	2	154
Centrum	85	10	4	1	201
Prawica	94	2	2	2	127
Trudno powiedzieć	80	11	7	2	170

Tabela 3. Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ze swojego miejsca zamieszkania?

	Zadowo- lony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowo- lony(a)	Liczba osób
	(%)			
Ogółem	74	18	8	981
Płeć				
Mężczyźni	78	15	6	469
Kobiety	70	20	10	512
Wiek				
18-24 lat	74	15	11	152
25-34	67	21	12	177
35-44	72	19	9	197
45-54	77	15	7	184
55-64	78	16	7	111
65 lat i więcej	80	18	2	160
Miejsce zamieszkania				
Wies	77	17	6	361
Miasto do 20 tys.	70	20	10	145
20-100 tys.	73	18	10	179
101-500 tys.	75	16	9	183
501 tys. i więcej mieszk.	73	20	7	113
Wykształcenie				
Podstawowe	73	18	8	274
Zasadnicze zawodowe	74	19	7	250
Średnie	74	17	10	362
Wyższe	81	15	4	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	78	12	10	67
Prac.umysł.hiz.szczębla	74	16	10	77
Pracownicy fiz.- umysł.	69	20	12	91
Robotnicy wykwalifikowani	75	21	4	78
Robotnicy niewykwalifik.	70	26	4	26
Rolnicy	74	19	7	49
Pracujący na własny rach.	66	20	15	53
Bierni zawodowo				
Rencisci	78	16	5	104
Emeryci	79	17	4	191
Uczniowie i studenci	75	14	11	78
Bezrobotni	70	17	12	125
Gospodynie domowe i inni	71	23	6	42
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	73	18	9	140
społce właścicieli				
prywatnych i państwa	64	22	14	64
sekt. pryw. poza rolnict.	76	16	8	194
prywatnym gosp. rolnym	72	19	9	89
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	66	26	8	137
300-399	82	11	8	85
400-599	72	17	11	183
600-800	78	17	5	144
Powyżej 800 zł	84	14	3	138
Ocena własnych war. mater.				
Złe	64	19	17	311
Średnie	79	17	3	431
Dobre	79	16	5	239
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	80	18	1	72
Raz w tygodniu	77	17	6	506
1-2 razy w miesiącu	66	20	14	112
Kilka razy w roku	70	17	12	196
W ogóle nie uczestniczy	75	17	8	96
Poglądy polityczne				
Lewica	80	14	6	237
Centrum	73	18	10	296
Prawica	80	13	7	177
Trudno powiedzieć	67	24	9	271

Tabela 4. Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ze stanu swojego zdrowia?
(%)

	Zadowo- lony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowo- lony(a)	Liczba osób
Ogółem	54	25	22	981
Płeć				
Mężczyźni	57	24	19	468
Kobiety	51	25	24	514
Wiek				
18-24 lat	75	21	4	152
25-34	72	18	10	178
35-44	61	26	14	194
45-54	45	30	24	185
55-64	37	34	29	112
65 lat i więcej	28	20	52	161
Miejsce zamieszkania				
Wies	51	21	27	360
Miasto do 20 tys.	54	27	19	145
20-100 tys.	52	27	21	179
101-500 tys.	59	26	20	184
501 tys. i więcej mieszk.	57	34	10	113
Wykształcenie				
Podstawowe	37	25	38	275
Zasadnicze zawodowe	54	27	20	248
Średnie	64	23	13	362
Wyższe	66	24	10	96
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	69	26	5	67
Prac.umysł.hiz.szczebła	70	24	6	77
Pracownicy fiz.-umysł.	65	28	7	91
Robotnicy wykwalifikowani	62	23	15	78
Robotnicy niewykwalifik.	75	24	1	26
Rolnicy	54	29	16	49
Pracujący na własny rach.	64	25	11	51
Bierni zawodowo				
Renciści	13	31	56	104
Emeryci	38	24	39	192
Uczniowie i studenci	75	22	3	78
Bezrobotni	58	23	20	124
Gospodynie domowe i inni	60	11	29	43
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	67	27	5	140
społce właścicieli	63	29	8	64
prywatnych i państwa	66	22	11	193
sekt. pryw. poza rolnict.	39	22	39	89
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	50	24	26	138
300-399	51	22	26	85
400-599	53	24	23	183
600-800	45	27	28	144
Powyez 800 zł	58	27	16	139
Ocena własnych war. mater.				
Złe	46	26	29	312
Średnie	52	26	22	429
Dobre	68	21	11	240
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	44	25	31	72
Raz w tygodniu	56	23	21	508
1-2 razy w miesiącu	56	26	18	112
Kilka razy w roku	53	28	18	195
W ogóle nie uczestniczy	51	23	26	94
Poglądy polityczne				
Lewica	59	25	16	236
Centrum	54	27	20	297
Prawica	61	16	23	177
Trudno powiedzieć	45	28	27	272

Tabela 5. Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) z przebiegu pracy zawodowej?
(%)

	Zadowo- lony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowo- lony(a)	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	51	29	16	4	609
Płeć					
Meżczyźni	49	33	15	4	319
Kobiety	53	25	17	4	289
Wiek					
18-24 lat	35	33	29	3	36
25-34	47	28	19	7	143
35-44	51	34	13	2	173
45-54	48	30	19	2	134
55-64	60	24	13	3	60
65 lat i więcej	65	20	9	6	63
Miejsce zamieszkania					
Wios	43	31	21	4	220
Miasto do 20 tys.	61	19	15	6	89
20-100 tys.	58	28	13	1	111
101-500 tys.	62	21	11	6	111
501 tys.i więcej mieszk.	34	49	16	1	78
Wykształcenie					
Podstawowe	46	31	16	8	124
Zasadnicze zawodowe	48	30	18	3	169
Średnie	50	29	18	3	236
Wysze	68	24	7	2	80
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	71	22	6	0	65
Prac.umysł.niz.szczebła	56	29	12	3	72
Pracownicy fiz.- umysł.	43	37	17	4	90
Robotnicy wykwalifikowani	36	31	30	2	77
Robotnicy niewykwalifik.	52	28	20	0	26
Rolnicy	28	50	17	5	46
Pracujący na własny rach.	47	43	7	2	52
Bierni zawodowo					
Renciści	58	22	14	6	48
Emeryci	69	22	7	3	75
Bezrobotni	48	4	31	16	41
Gospodynie domowe i inni	36	19	30	14	17
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	60	26	13	1	138
społce właścicieli	46	26	24	4	64
prywatnych i państwa	44	37	16	3	188
sekt. pryw. poza rolnict.	32	46	18	4	61
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	42	29	23	5	72
300-399	41	33	17	0	53
400-599	51	31	18	0	118
600-800	56	25	16	4	91
Powyżej 800 zł	66	24	5	4	105
Ocena własnych war. mater.					
Złe	34	28	31	6	190
Średnie	51	35	11	3	269
Dobre	72	21	6	2	150
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	60	26	8	5	44
Raz w tygodniu	48	32	16	4	305
1-2 razy w miesiącu	50	30	17	3	80
Kilka razy w roku	54	23	21	3	123
W ogóle nie uczestniczy	53	31	12	5	58
Poglądy polityczne					
Lewica	48	33	15	4	154
Centrum	54	24	18	3	196
Prawica	58	33	6	3	114
Trudno powiedzieć	43	28	23	6	144

Tabela 6. Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) z materialnych warunków bytu - mieszkania, wyposażenia itp.?

	(%)			
	Zadowo- lony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowo- lony(a)	Liczba osób
Ogółem	39	36	25	979
Płeć				
Meżczyźni	40	34	25	469
Kobiety	38	37	25	510
Wiek				
18-24 lat	55	24	21	150
25-34	37	38	25	178
35-44	30	37	34	198
45-54	33	40	27	182
55-64	37	41	23	112
65 lat i więcej	47	35	17	160
Miejsce zamieszkania				
Wies	33	39	28	362
Miasto do 20 tys.	42	35	23	145
20-100 tys.	43	32	25	180
101-500 tys.	42	34	24	181
501 tys. i więcej mieszk.	44	36	20	111
Wykształcenie				
Podstawowe	34	36	30	275
Zasadnicze zawodowe	32	38	30	249
Średnie	43	35	22	359
Wyższe	59	30	11	96
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	57	31	12	67
Prac.umysł.hiz.szczebła	41	33	26	76
Pracownicy fiz.- umysł.	35	33	32	91
Robotnicy wykwalifikowani	33	39	28	78
Robotnicy niewykwalifik.	22	55	23	26
Rolnicy	24	53	23	49
Pracujący na własny rach.	52	34	13	52
Bierni zawodowo				
Renciści	24	41	35	104
Emeryci	46	36	18	191
Uczniowie i studenci	59	29	12	75
Bezrobotni	31	28	40	125
Gospodynie domowe i inni	34	36	31	44
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	36	42	22	139
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	39	33	27	64
sekt. pryw. poza rolnict.	44	31	25	194
prywatnym gosp. rolnym	35	46	19	89
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	22	33	44	138
300-399	29	40	31	85
400-599	32	42	27	181
600-800	45	36	19	145
Powżej 800 zł	52	31	18	138
Ocena własnych war. mater.				
Złe	18	28	54	313
Średnie	38	47	14	428
Dobre	68	26	6	239
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	36	46	18	71
Raz w tygodniu	40	35	25	506
1-2 razy w miesiącu	36	34	31	112
Kilka razy w roku	36	40	25	194
W ogóle nie uczestniczy	47	29	24	97
Poglądy polityczne				
Lewica	45	32	23	234
Centrum	36	37	27	296
Prawica	46	28	25	178
Trudno powiedzieć	33	42	25	272

Tabela 7. Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ze swoich dochodów i sytuacji finansowej?

	Zadowo- lony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowo- lony(a)	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	15	28	56	1	979
Płeć					
Meżczyźni	17	28	56	0	468
Kobiety	13	29	56	2	512
Wiek					
18-24 lat	20	22	57	1	146
25-34	14	33	53	0	178
35-44	12	26	61	1	198
45-54	11	28	61	0	185
55-64	15	34	50	0	112
65 lat i więcej	19	27	50	4	161
Miejsce zamieszkania					
Wieś	11	23	64	1	360
Miasto do 20 tys.	13	28	57	1	147
20-100 tys.	16	32	52	0	180
101-500 tys.	21	31	47	1	180
501 tys. i więcej mieszk.	17	35	48	0	113
Wykształcenie					
Podstawowe	10	26	62	2	273
Zasadnicze zawodowe	10	29	61	0	250
Średnie	17	26	56	0	360
Wyższe	28	41	28	2	96
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	29	39	31	1	67
Prac. umysł. niż. szczebla	19	38	43	0	77
Pracownicy fiz.- umysł.	10	33	56	0	91
Robotnicy wykwalifikowani	12	22	65	0	78
Robotnicy niewykwalifik.	10	42	47	0	26
Rolnicy	3	16	80	1	49
Pracujący na własny rach.	33	34	32	0	53
Bierni zawodowo					
Renciści	2	27	71	0	104
Emeryci	21	31	45	3	193
Uczniowie i studenci	20	24	53	3	72
Bezrobotni	4	15	81	0	126
Gospodynie domowe i inni	16	30	52	2	44
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	13	35	52	0	140
spółce właścicieli	27	27	46	0	64
prywatnych i państwa	20	33	47	0	194
sekt. pryw. poza rolnict.	7	20	72	1	89
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	5	12	83	0	136
300-399	7	20	73	1	85
400-599	9	29	62	0	182
600-800	14	37	49	0	145
Powyżej 800 zł	31	41	28	1	139
Ocena własnych war. mater.					
Złe	2	9	89	0	313
Średnie	9	37	53	2	429
Dobre	42	39	19	0	237
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	12	27	61	0	72
Raz w tygodniu	13	29	57	1	503
1-2 razy w miesiącu	9	34	56	2	112
Kilka razy w roku	17	25	58	1	195
W ogóle nie uczestniczy	27	27	46	0	97
Poglądy polityczne					
Lewica	20	31	49	0	236
Centrum	14	29	58	0	294
Prawica	20	25	54	1	178
Trudno powiedzieć	8	28	63	2	271

Tabela 8. Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) **ogólnie, z całego życia?**
(%)

	Zadowo- lony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowo- lony(a)	Liczba osób
Ogółem	67	27	6	983
Płeć				
Mężczyźni	71	23	7	471
Kobiety	63	32	5	512
Wiek				
18-24 lat	79	18	3	152
25-34	77	18	5	178
35-44	66	27	7	197
45-54	63	31	6	184
55-64	62	31	7	110
65 lat i więcej	52	40	8	161
Miejsce zamieszkania				
Wies	61	33	6	361
Miasto do 20 tys.	75	18	7	147
20-100 tys.	65	32	3	179
101-500 tys.	71	23	6	184
501 tys. i więcej mieszk.	70	22	8	112
Wykształcenie				
Podstawowe	57	36	8	275
Zasadnicze zawodowe	62	30	8	249
Średnie	74	22	4	363
Wyższe	80	17	3	96
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	76	22	2	67
Prac.umysł.niz.szczebła	75	22	3	76
Pracownicy fiz.-umysł.	74	26	0	91
Robotnicy wykwalifikowani	68	25	7	78
Robotnicy niewykwalifik.	61	39	0	26
Rolnicy	55	41	4	49
Pracujący na własny rach.	76	20	4	53
Bierni zawodowo				
Renciści	53	39	8	102
Emeryci	61	33	7	193
Uczniowie i studenci	81	18	2	78
Bezrobotni	63	21	16	126
Gospodynie domowe i inni	69	25	6	43
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	66	33	2	139
społce właścicieli				
prywatnych i państwa	74	18	8	64
sekt. pryw. poza rolnict.	77	21	2	194
prywatnym gosp. rolnym	48	44	8	88
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	62	28	10	138
300-399	63	33	4	84
400-599	61	33	6	182
600-800	64	27	8	145
Powżej 800 zł	81	17	2	139
Ocena własnych war. mater.				
Złe	49	38	13	310
Średnie	69	28	4	433
Dobre	86	14	1	240
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	65	31	4	72
Raz w tygodniu	67	28	5	597
1-2 razy w miesiącu	65	29	5	111
Kilka razy w roku	69	23	8	197
W ogóle nie uczestniczy	62	29	8	96
Poglądy polityczne				
Lewica	72	23	5	237
Centrum	68	27	4	296
Prawica	76	20	4	178
Trudno powiedzieć	55	37	8	271

Tabela 9. Czy może Pan(i) powiedzieć o sobie, że należy Pan(i) raczej do ludzi szczęśliwych czy też pechowych? 1 - Zaliczył(a)bym się do szczęśliwców; 2 - Określił(a)bym się jako pechowiec; 3 - Różnie bywa

	1				2				3				Liczba osób			
Ogółem	30				12				57				982			
Płeć																
Mężczyźni	33				11				56				469			
Kobiety	28				14				58				513			
Wiek																
18-24 lat	38				7				56				152			
25-34	33				11				56				178			
35-44	29				13				57				198			
45-54	25				18				57				185			
55-64	25				16				59				109			
65 lat i więcej	29				10				61				159			
Miejsce zamieszkania																
Wies	27				15				58				360			
Miasto do 20 tys.	31				12				57				147			
20-100 tys.	23				10				67				179			
101-500 tys.	45				11				45				183			
501 tys. i więcej mieszk.	28				12				60				113			
Wykształcenie																
Podstawowe	23				12				65				275			
Zasadnicze zawodowe	26				18				56				249			
Średnie	35				10				55				363			
Wyższe	47				7				47				95			
Grupa społ.-zaw. pracujący																
Kadra kier., inteligencja	38				13				50				66			
Prac. umysł. niż. szczebla	44				8				48				77			
Pracownicy fiz.- umysł.	27				13				60				91			
Robotnicy wykwalifikowani	25				15				60				78			
Robotnicy niewykwalifik.	15				19				66				26			
Rolnicy	24				6				70				49			
Pracujący na własny rach.	39				15				46				53			
Bierni zawodowo																
Renciści	21				22				57				102			
Emeryci	29				10				61				192			
Uczniowie i studenci	41				2				57				78			
Bezrobotni	25				18				57				126			
Gospodynie domowe i inni	33				8				59				44			
Pracuje w:																
inst. państw., publicznej	29				14				57				140			
spółce właścicieli	36				12				52				64			
prywatnych i państwa	30				13				57				194			
sekt. pryw. poza rolnict.	30				13				57				194			
prywatnym gosp. rolnym	21				8				71				88			
Dochody na jedną osobę																
Do 299 zł	22				20				58				138			
300-399	29				14				57				84			
400-599	28				14				58				183			
600-800	31				17				52				144			
Powyżej 800 zł	42				6				53				138			
Ocena własnych war. mater.																
Złe	11				23				66				312			
Średnie	31				10				59				432			
Dobre	55				2				43				238			
Udział w prakt. religijnych																
Kilka razy w tygodniu	32				12				55				72			
Raz w tygodniu	29				12				59				505			
1-2 razy w miesiącu	33				17				50				112			
Kilka razy w roku	34				11				55				196			
W ogóle nie uczestniczy	22				11				67				97			
Poglądy polityczne																
Lewica	37				12				51				237			
Centrum	32				12				56				296			
Prawica	37				11				52				178			
Trudno powiedzieć	17				14				68				271			